

Waldemar Martyniuk

Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie Uniwersytetu Jagiellońskiego

1. Wstęp

Krakowska polonistyka miała w roku 2015 okazję do świętowania niezwykłego jubileuszu: 50-lecia 'pewnego pomysłu profesora Mieczysława Karasia' – jak to ujął Władysław Miodunka w swoim podsumowaniu działań związanych z nauczaniem języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Jagiellońskim (Miodunka, 2018). Przypisywany ówczesnemu docentowi doktorowi (późniejszemu Rektorowi UJ) pomysł polegał na utworzeniu w Katedrze Języka Polskiego na Wydziale Filologicznym UJ rocznych intensywnych kursów dla studentów z Wietnamu przybywających na studia w polskich uczelniach wyższych (zob. Spyt, 1999). Wzorowany na działających już w innych uczelniach (od roku 1956 na Uniwersytecie Warszawskim, a od 1958 na Uniwersytecie Łódzkim) program dla pierwszej 60-osobowej grupy studentów ruszył w październiku 1965 roku. Pomysłodawcy chodziło jednak także o objęcie prowadzonych zajęć językowych szerszą refleksją naukowo-dydaktyczną, właściwą dla domeny akademickiej, co znalazło swój wyraz w powołaniu Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców.

Działające początkowo samodzielnie Studium zostało w roku 1971 włączone w skład Instytutu Filologii Polskiej UJ, a następnie, w roku 1978, przeniesione do nowo utworzonego Instytutu Badań Polonijnych UJ. Rok później połączono Studium z Zakładem Języka Polskiego IBP i powołano pierwszy w Polsce Zakład Językoznawstwa Stosowanego do Nauczania Języka Polskiego jako Obcego, kierownictwo którego objął ówczesny doktor, późniejszy Prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Władysław Miodunka (zob. Miodunka, 1999). Jego pomysł,

aby do polonistów zatrudnionych dotychczas w Studium i w Zakładzie dołączyć neofilologów, którzy mogliby przenieść doświadczenie z nowoczesnej dydaktyki nauczania języków takich, jak angielski, francuski, niemiecki czy szwedzki, na grunt będącej w powijakach dydaktyki języka polskiego jako obcego okazał się bardzo skuteczny i doprowadził do powstania i długoletniego rozwoju tego, co po latach zyskało miano 'krakowskiej szkoły glottodydaktyki porównawczej' (Gębał, 2014). Przyczyniły się do tego rozwoju także amerykańskie kontakty Instytutu Badań Polonijnych obejmujące prowadzenie zajęć w takich ośrodkach jak Wayne State University w Detroit, Stanford University w Palo Alto, University of Connecticut w Storrs. Pracownicy Zakładu byli także zapraszani do prowadzenia zajęć z języka i kultury polskiej na uniwersytetach w Moguncji, Getyndze i Bochum (RFN), a później także w Korei Południowej (Hankuk University of Foreign Studies w Seulu).

W październiku 2001 roku Instytut Badań Polonijnych wszedł w skład nowego Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Zakład Językoznawstwa Stosowanego do Nauczania Języka Polskiego jako Obcego przemianowano na Katedrę Języka Polskiego jako Obcego, a oferowane w UJ od roku 1970 letnie sesje języka polskiego i kultury polskiej dla cudzoziemców wyodrębniono jako podległą dziekanowi wydziału Szkołę Języka i Kultury Polskiej UJ. Ten stan rzeczy przetrwał tylko cztery lata, bowiem już od roku akademickiego 2005/6 Katedra wraz ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej powróciła na łono polonistyki współtworząc jako Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie wyodrębniony z Wydziału Filologicznego Wydział Polonistyki UJ.

W POLONICUM

Dzisiejsze Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie to instytucja nietłwa do krótkiego przedstawienia. Oprócz klasycznych dla tego typu ośrodków działań związanych z nauczaniem języka polskiego jako obcego Centrum prowadzi bowiem także, i to z dużym powodzeniem, magisterskie studia polonistyczne dwóch specjalności, oferuje studia podyplomowe, sprawuje opiekę nad liczną, kilkunastoosobową grupą doktorantów, organizuje konferencje naukowe, realizuje liczne projekty krajowe i międzynarodowe, a także przeprowadza państwowe egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego. W skład Centrum wchodzi obecnie (2019) Katedra Języka Polskiego jako Obcego oraz Szkoła Języka i Kultury Polskiej, która w roku 2019 oferuje już po raz 50. letnią intensywną sesję językowo-kulturową dla cudzoziemców. Wewnętrzna struktura Centrum zatrudniającego ponad 30 etatowych pracowników naukowo-dydaktycznych i administracyjnych oraz ponad 50-osobową grupę stałych współpracowników – lektorów języka polskiego, wykładowców z zakresu wiedzy o Polsce, a także logopedów – ma obecnie charakter trójdzielny i obejmuje następujące, powiązane ze sobą obszary działań:

- badania naukowe, merytoryczny nadzór nad działaniami dydaktycznymi Centrum, polonistyczne studia magisterskie, podyplomowe i doktorskie¹;

¹ Ten obszar działań prezentowany jest najpełniej na stronie Katedry Języka Polskiego jako Obcego: <http://www.jpjo.polonistyka.uj.edu.pl/>

- semestralne i roczne intensywne kursy języka polskiego dla cudzoziemców, w tym kursy przygotowujące do studiów w języku polskim; kursy zlecane przez inne jednostki UJ (Collegium Medicum oraz pozostałe wydziały, program Erasmus); państwowe egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego²;
- letnie intensywne sesje języka i kultury polskiej dla cudzoziemców oraz liczne programy realizowane na zamówienie partnerów krajowych (m. in. Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej) i zagranicznych (m. in. Guelph University, Kanada, Bloomsburg University, USA), także przez cały rok³.

2. Katedra Języka Polskiego jako Obcego

Katedra Języka Polskiego jako Obcego UJ istnieje od 2001 roku i stanowi bezpośrednią kontynuację Zakładu Językoznawstwa Stosowanego do Nauczania Języka Polskiego jako Obcego, powstałego w 1979 roku w Instytucie Badań Polonijnych UJ. Program badawczy Katedry obejmuje głównie tematy związane z dydaktyką języka polskiego jako obcego i drugiego w Polsce i za granicą. Zakres problemów badawczych podejmowanych przez pracowników Katedry, wśród nich ośmiorga samodzielnych pracowników naukowych, jest jednak o wiele szerszy i obejmuje także tematy z zakresu wielojęzyczności indywidualnej i społecznej, kontaktów językowych polsko-obcych, europejskiej polityki językowej, opisywania i testowania biegłości językowej, a ostatnio także logopedii.

2.1. Publikacje

Bibliografia publikacji pracowników Katedry, a wcześniej Zakładu, za ostatnie 40 lat stanowi imponujący, niemożliwy nawet do pobieżnego omówienia w tym miejscu zbiór prac naukowych, zarówno

² Zob.: <https://polishstudies.uj.edu.pl/>

³ Działania Centrum z tej perspektywy przedstawia strona <https://plschoo.uj.edu.pl>

monografii, jak i prac zbiorowych, podręczników, słowników, zbiorów ćwiczeń, testów itd. Publikowano je w różnych wydawnictwach, często w ramach serii wydawniczych, takich jak „Biblioteka Pomocy Dydaktycznych do Nauczania Obcokrajowców Języka i Kultury Polskiej”, wydawana przez UJ (42 pozycje wydane w latach 1979-99), „Język polski dla cudzoziemców”, wydawana przez Universitas w latach 1997-2011 (36 podręczników i zbiorów ćwiczeń oraz 6 słowników), „Opisywanie i testowanie biegłości językowej” (Universitas, 15 tomów), „Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego” (Universitas, 2004-2011: 11 monografii, zbiorów prac i podręczników), „Glottodydaktyka”, wydawana od 2011 roku w ramach „Biblioteki LingVariów” przez Wydział Polonistyki UJ (16 tomów).

Recenzenci prac publikowanych przez pracowników Katedry (Rak 2016) przypisują je pięciu najważniejszym kręgom badawczym, ilustrując ten podział najbardziej reprezentatywnymi publikacjami (zob. Miodunka, 2018) w sposób następujący:

- językoznawstwo stosowane do nauczania języka polskiego jako obcego;
- metodyka i dydaktyka języka polskiego jako obcego;
- glottodydaktyka polonistyczna;
- glottodydaktyka porównawcza;
- bilingwizm oraz kontakty językowe polsko-obce w krajach osiedlenia Polonii.

2.1. Dydaktyka

Działalność dydaktyczna Katedry Języka Polskiego jako Obcego obejmuje obok merytorycznego nadzoru nad nauczaniem języka polskiego jako obcego w Centrum także koordynację i nauczanie w ramach specjalizacji *Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego*, oferowanej na polonistycznych studiach magisterskich kierunku *Język polski w komunikacji społecznej*, oraz studia podyplomowe z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. W roku 2017 uruchomione zostały na tym kierunku także studia o specjalności logopedycznej. Pracownicy Katedry prowadzą także liczne wykłady, seminaria

i konwersatoria na innych kierunkach i specjalizacjach oferowanych przez Wydział Polonistyki, przede wszystkim w ramach licencjatu *Język polski w komunikacji społecznej*.

2.1.1 Studia w zakresie glottodydaktyki polonistycznej

Studia magisterskie w ramach specjalizacji *Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego*, są przeznaczone dla absolwentów licencjackich studiów filologii polskiej oraz absolwentów kierunków neofilologicznych, chcących uzyskać kwalifikacje w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego w kraju i za granicą. Studenci zdobywają gruntowną wiedzę z zakresu glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej, poznają metody nauczania języków obcych oraz ich dydaktyczne i psychologiczne podstawy, a także zdobywają doświadczenie zawodowe w trakcie praktyk pedagogicznych w kraju, podczas letnich sesji Szkoły Języka i Kultury Polskiej UJ lub za granicą we współpracujących z Centrum instytucjach. Absolwenci podejmują pracę w krakowskich szkołach kształcących uczniów imigranckich, uczą obcokrajowców w kraju lub wyjeżdżają za granicę na lektoraty w takich krajach, jak: Argentyna, Brazylia, Chiny, Rosja, Ukraina, Mołdawia, Wielka Brytania, Irlandia, Niemcy, Austria, Francja, Belgia, Włochy, Portugalia.

2.1.2. Studia logopedyczne

Uruchomione ostatnio w Katedrze Języka Polskiego jako Obcego logopedyczne studia drugiego stopnia kwalifikują absolwentów do wykonywania zawodu logopedy w placówkach oświatowych, służbie zdrowia, placówkach pomocy społecznej oraz poradniach i gabinetach zatrudniających logopedów. Innowacyjny program studiów opiera się na zasadach **nauczania problemowego** (ang. *problem-based learning*). Centralnym punktem programu są **studia przypadków**, rozwiązywane przez studentów w oparciu o treści logopedyczne, językoznawcze i medyczne, wprowadzane przez wykładowców. Bogaty i zróżnicowany

W POLONICUM

program praktyk odbywanych podczas studiów dodatkowo podkreśla wysoce **praktyczny profil studiów**.

2.1.3. Studia podyplomowe

Cieszące się ogromnym powodzeniem studia podyplomowe *Nauczanie języka polskiego jako obcego* są przeznaczone dla absolwentów studiów filologicznych, którzy chcą uzyskać dodatkową specjalizację w zakresie nauczania języka polskiego jak obcego/drugiego. W trakcie studiów słuchacze zapoznają się z zagadnieniami glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej. Słuchacze studiów mają również możliwość stawiać swoje „pierwsze glottodydaktyczne kroki”, planując i przeprowadzając lekcje z cudzoziemcami uczącymi się w Centrum.

2.1.4. Koło Naukowe Glottodydaktyki Polonistycznej

Koło Naukowe Glottodydaktyki Polonistycznej zostało powołane w Centrum w roku 2006 i od tego czasu kolejne roczniki studentów angażują się w takie akcje, jak:

- ***Polish Your Polish***, program, w ramach którego studenci prowadzą indywidualne zajęcia wyrównawcze, konwersacje lub dodatkowe lekcje z obcokrajowcami uczącymi się w Centrum, przez co mają możliwość sprawdzenia swoich umiejętności nauczycielskich w praktyce;
- ***Teraz Polski***, inicjatywa, w ramach której studenci organizują indywidualne zajęcia z języka polskiego dla cudzoziemskich uczniów wybranych krakowskich szkół podstawowych i gimnazjów;
- ***Kulturalia***, prezentacje kultur krajów pochodzenia studentów Centrum.

3. Szkoła Języka i Kultury Polskiej

Szkoła Języka i Kultury Polskiej UJ organizuje nieprzerwanie od roku 1970 letnie intensywne sesje języka polskiego i polskiej kultury, oferuje także kursy

krótkoterminowe i indywidualne na zamówienie krajowych i zagranicznych instytucji partnerskich. Szkoła – najstarsza i największa w Polsce – powstała w roku 1969, ale jej początki sięgają lat trzydziestych. Tysiące studentów, profesorów, gości z całego świata uczestniczyło dotychczas w letnich programach języka i kultury polskiej. Obok intensywnych zajęć z języka polskiego Szkoła oferuje wykłady z zakresu kultury polskiej, historii, sztuki, zagadnień społecznych, politycznych i ekonomicznych, a także bogaty program turystyczny i kulturalny. Co roku w sesjach letnich uczestniczy kilkuset obcokrajowców: przyjeżdżają z kilkudziesięciu krajów świata, poznają język polski, kulturę polską i magiczne miasto Kraków, ale przede wszystkim uczestniczą w przedsięwzięciu dającym możliwość poznania innych kultur i zawarcia nowych przyjaźni. Młodzieży w wieku od 13 do 17 lat Szkoła oferuje obozy językowe *Lato Odkrywców*, zaś absolwentów szkół średnich, którzy planują studia w Polsce, zaprasza na wakacyjne kursy przygotowujące do studiów. Na uroczyste wykłady inaugurujące sesje letnie zapraszani są wybitni przedstawiciele świata polskiej nauki, kultury i polityki – byli wśród nich dotychczas m. in.: laureat Nagrody Nobla Czesław Miłosz, premier RP Jerzy Buzek, profesor Norman Davies, profesor Leszek Balcerowicz, zdobywca Oscara Andrzej Wajda, światowej sławy reportażysta Ryszard Kapuściński, poeta Adam Zagajewski. W roku 2000 minister spraw zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej nagroził Szkołę dyplomem za wybitne zasługi dla promocji Polski w świecie. Czterokrotnie, w latach 2002, 2005, 2008 i 2015 Szkoła była nagradzana prestiżowym dyplomem European Language Label,

przyznawanym przez Komisję Europejską za nowatorskie inicjatywy w nauczaniu języków obcych – w tym przypadku języka polskiego jako obcego.

4. Projekty

Pracownicy Centrum realizują z powodzeniem projekty o charakterze krajowym i międzynarodowym, podejmują także organizację konferencji naukowych. Jako przykłady mogą tu posłużyć takie, prowadzone w ostatnich latach (2014-19) przedsięwzięcia, jak:

- 2018-19: *Rozwój fonologiczny dwujęzycznych dzieci przedszkolnych mówiących po polsku i ukraińsku oraz ich jednojęzycznych rówieśników*, projekt z programu OPUS 14 Narodowego Centrum Nauki;
- 2018: Konferencja Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego *Ocenianie i ewaluacja w uczeniu się i nauczaniu języków obcych*, zorganizowana wspólnie z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego oraz Instytutem Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej;
- 2017: *Testowanie i ocenianie biegłości językowej uczniów szkół polonijnych*, zrealizowany w partnerstwie z trzema organizacjami edukacyjnymi z Europy i USA projekt adresowany do nauczycieli oraz kadry zarządzającej szkół polskich za granicą, pragnącej doskonalić swoje umiejętności przedmiotowe, metodyczne, psychologiczne i menedżerskie;
- 2016: *Edukacja dla dwujęzyczności – system wsparcia przedszkoli polskich za granicą i rodzin polskiego pochodzenia*, projekt adresowany do dzieci w wieku przedszkolnym, ich rodziców i nauczycieli, którego celem było merytoryczne wsparcie pedagogów oraz rodzin polskiego pochodzenia za granicą z zakresu logopedii (profilaktyki i terapii zaburzeń w rozwoju dwujęzycznym dzieci), edukacji interkulturowej oraz dydaktyki języka polskiego jako drugiego;
- 2015: Międzynarodowa konferencja *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie*, zorganizowana z okazji 70. urodzin prof. Władysława Miodunki,

poświęcona zagadnieniom z kręgu zainteresowań jubilata, takim jak językoznawstwo ogólne i stosowane, dydaktyka języka, literatury i kultury polskiej, psychologiczne i społeczne aspekty dwujęzyczności oraz kontakty międzyjęzyczne;

- 2015: *Nauczyciel polonijny wobec współczesnych wyzwań edukacyjnych*, projekt wspierający oświatę polonijną w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz organizowania kolonii i innych form letniego wypoczynku dzieci i młodzieży;
- 2015: *Promocja studiów I i II stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim wśród obcokrajowców*, grant europejski finansowany z programu operacyjnego Kapitał Ludzki;
- 2015: *Po polsku po Polsce*, interaktywny kurs języka polskiego połączony z poznawaniem polskiej kultury, grant Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP;
- 2014 – 2016: *Przygotowanie porównawczego podejścia do analizy zdania dla języków francuskiego i polskiego (składniowej gramatyki kontrastywnej) przeznaczonego dla nauczycieli, tłumaczy, uczniów, studentów, badaczy zajmujących się nauką o języku oraz dydaktyką języków obcych*, projekt zrealizowany z w ramach umowy pomiędzy Rządem RP a Rządem Wspólnoty Francuskiej Belgii i Rządem Regionu Walonii;
- 2014 – 2016: *Jasne – Alles klar! – Działać wielojęzycznie z sukcesem*, interaktywne multimedialne materiały dydaktyczne do nauki języków: niemieckiego, polskiego, słowackiego i czeskiego; projekt adresowany w szczególności do podmiotów gospo-

darczych i pracowników branży samochodowej, budowy maszyn i logistyki;

- 2011 – 2014: *SpeakApps*, projekt sfinansowany ze środków European Lifelong Learning Programme, którego rezultatem jest stworzenie ogólnodostępnej i nieodpłatnej platformy internetowej umożliwiającej interaktywną naukę języków obcych;
- 2012 – 2014: Studia podyplomowe *Nauczanie języka polskiego i kultury polskiej jako drugich w Polskim Ośrodku Naukowym Uniwersytetu Jagiellońskiego* w Londynie.

5. Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego

Projekt standaryzacji oceniania i poświadczania znajomości języka polskiego jako obcego powstał w Zakładzie Językoznawstwa Stosowanego do Nauczania Języka Polskiego jako Obcego jeszcze w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku (zob. Martyniuk 1991), ale prace nad przygotowaniem opartego na tym projekcie państwowego systemu ruszyły dopiero po powołaniu w 1999 roku przez ówczesne Ministerstwo Edukacji Narodowej Komisji ds. Certyfikacji Znajomości Języka Polskiego jako Obcego i objęciu jej przewodnictwa przez prof. Władysława Miodunkę, kierującego już wówczas Katedrą, która zastąpiła Zakład. Pierwsze państwowe egzaminy certyfikatowe przygotowano i przeprowadzono w 2004 roku przy wydatnym udziale pracowników Katedry, którzy prowadzili prace w grupach roboczych przygotowujących zestawy egzaminacyjne oraz pełnili funkcje członków komisji egzaminacyjnych powoływanych do roku 2015 centralnie przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego. W roku 2015 znowelizowano przepisy regulujące prowadzenie egzaminów i powierzono ich organizację ośrodkom, które otrzymują uprawnienia z rąk Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Obecnie działa w Centrum ośrodek egzaminacyjny, który na podstawie otrzymanego w roku 2016 uprawnienia organizuje państwowe egzaminy skierowane zarówno do osób dorosłych, jak i do dzieci i młodzieży, obsługując ponad setkę zdających w każdej sesji egzaminacyjnej.

Słowa kluczowe: Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie Uniwersytetu Jagiellońskiego, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UJ

Bibliografia

- Gębał P. E. (2014), *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Martyniuk W. (1991), *Nauczanie języka polskiego jako obcego – system poziomów zaawansowania i egzaminów*, [w:] Miodunka, W. (red.), *Programy nauczania języka polskiego jako obcego*, PWN, Kraków.
- Miodunka W. (2018), *Historia pewnego pomysłu profesora Mieczysława Karasia: 50 lat krakowskiej glottodydaktyki polonistycznej (1965 – 2015)*, [w:] R. Przybylska, M. Rak, A. Kwaśnicka-Janowicz (red.), *Historia języka, dialektologia i onomastyka w nowych kontekstach interpretacyjnych*, Wydawnictwa UJ, Kraków.
- Miodunka W. (1999), *Od Studium Języka Polskiego do Zakładu Językoznawstwa Stosowanego. 20 lat kształcenia cudzoziemców w Instytucie Polonijnym UJ*, [w:] W. Miodunka, J. Rokicki (red.), *Oswajanie chrząszcza w trzcinie czyli o kształceniu cudzoziemców w Instytucie Polonijnym UJ*, Universitas, Kraków.
- Rak M. (2016), *Językoznawstwo polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim dawniej i dziś (w 10 rocznicę powstania Wydziału Polonistyki UJ)*, „LingVaria” XI, nr 2, s. 7-21.
- Spyt A. (1999), *Z dziejów nauczania cudzoziemców języka polskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim* [w:] W. Miodunka, J. Rokicki (red.), *Oswajanie chrząszcza w trzcinie, czyli o kształceniu cudzoziemców w Instytucie Polonijnym UJ*, Universitas, Kraków, s. 26-33.

Regular intensive study programs in the Polish language and culture have been offered to foreign students at the Jagiellonian University in Kraków for over 50 years now. In this article, the institutional evolution from a small unit within the Faculty of Philology to the impressive contemporary format of an independent Centre within the Faculty of Polish Studies is being briefly reviewed. The extensive scope of the Centre's activities is presented in some detail, ranging from short-term custom-tailored courses prepared for domestic and international partner institutions to full size MA study programs in language pedagogy and logopaedics (speech therapy).